

ОСВРТ НА ПРАВИЛНИКОТ ЗА НАЧИНОТ НА ОДМЕРУВАЊЕ НА КАЗНИТЕ

1.02 Прегледна научна статија
УДК 343.242(094.8)(497.7)(049.3)

Апстракт

Утврдувањето на воедначени критериуми во процесот на изборот на кривичната санкција која им се изрекува на сторителите на кривичните дела, како по вид така и по висина, а имено воедначувањето на казнената политика во Република Македонија е суштинско за да се обезбеди баланс во системот на казнената правда меѓу ефикасната заштита на општеството од криминал и заштита од неоснована и прекумерна казнено-правна репресија.

Овој процес особено се апострофира со започнувањето на примената на новиот Закон за кривична постапка, кој започна да се применува од 01.12.2013 година, имајќи го во предвид акузаторниот концепт на новата казнена постапка и воведувањето на нови институти меѓу кои најважни се „спогодувањето“ и „признанието на вина на главната расправа“.

Правилникот за начинот за одмерување на казните кој е објавен во („Sluzhben vesnik na RM“ бр 64/14 од 17.04.2014 година) претставува сублимат на законски постулираните институти, основи, критериуми и правила од една страна и на показателите-результатите од анализата на праксата и компаративните истажувања, од друга страна.

Целите на Правилникот можат да се категоризираат во две основи: првата-солидна основа за унапредување и воедначување на казнената политика на домашните кривични судови, и втора-ефикасно и успешно функционирање на новиот модел на кривичната постапка во праксата.

Правилникот (без разлика на неговата формална несоодветност како подзаконски акт) е револуционерен потфат кој не треба да се занемарува ниту отфрла, туку треба понатаму да се развие, зависно од проблемите и потребите кои ќе произлезат од неговата практична примена.

Клучни зборови: Одмерување на казна, Правилник за начин на одмерување на казните, Казнена политика, Закон за кривична постапка

¹ Судија, Претседател на Врховниот суд на Република Македонија.

Вовед

Реформирањето на казненото право во Република Македонија се заокружи со донесувањето на новиот Закон за кривична постапка, со што се постигна целта на реформата која беше предвидена како концепт на хармонизирани правни реформи, со воспоставување на рамнотежа меѓу ефикасната борба со криминалот и заштита на основните човекови права и слободи, согласно постоечките стандарди на земјите членки на Европската унија.

Новиот Закон за кривичната постапка (Службен весник на РМ бр.150/10 и бр.100/12/„Sluzhben vesnik na RM” br.150/10 и br.100/12), кој започна да се применува од 01.12.2013 година, во својата суштина претставува потполно ново право редефинирано согласно современите европски текови и стандарди. Овој закон во себе инкорпорира модерна казнена постапка која пледира да обезбеди достоинство почитување на основните човекови права и слободи, особено на принципот „презумпција на невиност”, продлабочена примена на принципите „владеење на правото” и „процедурална правичност”, а секако сето ова во контекст на обезбедување еднаква, ефикасна и брза правда. Осовременувањето и редефинирањето на казнената постапка опфаќа радикална измена на основните институти и постулати врз кои се темели постоечката постапка.

Акузаторниот концепт на новата казнена постапка заснован на активна улога на странките во собирањето и презентирањето на доказите, а пред сè на Јавниот обвинител позициониран како главен актер во текот на целата постапка, имплицираше нови институти помеѓу кои најважни се „спогодувањето” и „признанието на вина на главната расправа”.

Следејќи го концептот на процесниот закон, Кривичниот законик ги инкорпорира овие правни институти како основа за соодветни измени и тоа првично во Законот за измена и дополнување на Кривичниот законик (/ Службен весник на РМ бр.5/13/„Sluzhben vesnik na RM” br.5/13 од/od 16.04.2013 година/godina), со предвидување само на институтот спогодување како основ за можност за изрекување на поблага казна, во измената и дополнението на член 40 од КЗ, а која измена на законот во овој дел е со примена од денот на започнувањето на примената на новиот ЗКП – 01.12.2013 година, а потоа и во Законот за изменување на Кривичниот законик (Службен весник на РМ бр. 28 /„Sluzhben vesnik na RM” br.28 од 06.02.2014 година), во кој целосно се имплементирани двата института – спогодување и признание на вина, како основи за можност на изрекување на поблага

казна, односно примена на институтот ублажување на казната и тоа со целосна измена на член 40 од Кривичниот законик.

По однос на ваквите измени на Кривичниот законик што се однесуваат за член 40 од истиот, во кратка анализа сакам да го искажам следното. Измената на Кривичниот законик во 2013 година беше делумно посоодветно решение на член 40, затоа што ублажувањето на казната покрај во случаите кога законот предвидува дека сторителот може да се казни поблаго и кога судот ќе утврди дека постојат особено олеснувачки околности кои укажуваат дека и со ублажената казна може да се постигне целта на казнувањето, се предвиде и спогодувањето помеѓу Јавниот обвинител и осомничениот, како посебен основ за ублажување на казната. Од навистина неразбирливи причини, наместо во новата измена на КЗ од 2014 година евентуално да се предвиди и основот признание на вина на главна расправа како можност за ублажување на казната, во целост е изменет член 40 од КЗ, кој како основи за ублажување на казната ги предвидува само спогодбата и признанието на вина. На овој начин е направен упад и во целост е изменета суштината на институтот ублажување на казната, што ќе има сериозни и долгорочни последици, доколку остане ваквата определба. Имено, тоа ќе значи дека „се укинува” законското или неправо ублажување на казната во случаите кога законот предвидува дека сторителот може да се казни поблаго (член 9 став 3, член 10 став 3, член 12 став 2 и други одредби од општиот дел на КЗ, како и кај повеќе инкриминации од посебниот дел на КЗ), а воедно „се укинува” и судското или правото ублажување на казната во случаи кога постојат особено олеснувачки околности. Последиците ќе бидат повеќе од очигледни: ќе се продуцира можност за злоупотреба на спогодувањето и признанието на вина како единствени основи за ублажување на казната, ќе се создаде перцепција дека има „повластени” сторители, а поради неможност по други основи да се ублажи казната и со сигурност ќе дојде до зголемување на бројот на затворската популација.

Понатаму, согласно другите измени на Кривичниот законик (/ Службен весник на РМ бр.28/„Sluzhben vesnik na RM” br.28 од/od 06.02.2014 година/godina), досегашниот член 39 став 3 се менува, така што се предвидува дека одмерувањето на казната судот го врши согласно со Правилникот за начинот на одмерување на казните кој го донесува Претседателот на Врховниот суд на Република Македонија, по претходно мислење од Јавниот обвинител на Република Македонија и Адвокатската комора на Република Македонија, а Правилникот, Претседателот на Врховниот

суд на Република Македонија ќе го донесе и ќе го објави во Службен весник на Република Македонија во рок од 45 дена од денот на влегување на сила на овој закон, со тоа што истиот ќе започне да се применува триесетиот ден од денот на објавувањето во Службен весник на Република Македонија.

РЕАКЦИИ (ЗА ПРАВИЛНИКОТ)

Воведно сакам да истакнам дека и самиот предлог за измена на Законот за изменување на Кривичниот законик (/ Службен весник на РМ бр.28/2014/„Sluzhben vesnik na RM“ br.28/2014), предизвика бурни реакции во научната и професионална јавност, како по однос на решението дека казнената политика треба да се уреди со Правилник, така и по однос на решението дека ваквиот акт треба да го донесе Претседателот на Врховниот суд на Република Македонија по претходно мислење од Јавниот обвинител на Република Македонија и Адвокатската комора на Република Македонија. Скоро едногласни беа мислењата дека Правилникот како подзаконски акт не кореспондира со целта што треба да ја постигне, а имено воедначување на казнената политика, ниту пак е соодветно казни да се изрекуваат со Правилник. Вакво беше и мислењето на Општата седница на Врховниот суд на Република Македонија одржана на ден 27.01.2014 година на која врз основа на член 37 став 1 алинеја 2 од Законот за судовите (Службен весник на РМ бр. 58/06 и бр. 150/10/“Sluzhben vesnik na RM” br.58/06 и br.150/10), се расправаше по Предлог-законот за изменување и дополнување на Кривичниот законик доставен од Министерството за правда. Како и да е, единствени беа мислењата дека треба да се интервенира во казнената политика од аспект на несоодветна воедначеност на изрекувањето на казните и воопшто кривичните санкции, не само по основ на видот на кривичните дела и на видот и висината на казните-санкции, туку и по основ на тоа на подрачјето на чиј апелационен суд се води кривичната постапка за одреденото кривично дело (географска детерминанта).

Од повеќето реакции ќе издвојам неколку поинтересни. Така, првична беше реакцијата на еден долгогодишен и искусен адвокат, кој на невообичаено „живописен“ начин со анализа на неговата теза „теле и пол, месец и пол, три телиња колку затвор?“, се обиде да прикаже како ќе функционира Правилник за начинот на одмерување на казните, сметајќи дека ова прашање треба да се реши со закон и дека доколку се прифати да истото се реши со подзаконски акт, а имено со Правилник,

тоа претставува уривање на целокупниот досегашен казнено правен систем. Новинарите пак од печатените медиуми настапија со констатации дека „сите судии ќе изрекуваат исти казни“, „признајте дека сте виновни и надевајте се на помала казна“ и сл. Имаше и многу чудни, интересни, нихилистички, саркастични и иронични кулоарски муабети меѓу судиите, јавните обвинители и адвокатите како на пример: “а зошто да не се донесе и „Правилник за правилно утврдување на фактичка состојба“. Дел од професионалната јавност, а тука мислам на судиите, срамежливо и без јавен збор искажуваше мислење дека не се согласува со Правилникот, најмногу од причини што на тој начин на судиите им се ограничува или можеби одзема слободното судиско уверување, што е еден од основните постулати за независно вршење на судиската функција. Јавното обвинителство на РМ, само, а во еден дел и со помош на Адвокатската комора на Република Македонија, во меѓувреме веќе на „голема врата“ го презентираше Упатството за одредување на видот и одмерување на висината на казната, изготвено од работна група формирана од Јавното обвинителство на РМ, како основа за изработка на Правилникот.

СЕПАК, „ПРАВИЛНИК“

Она со што не можеше да се преговара беше **Законот**. Откако Законот за изменување на Кривичниот законик (Службен весник на РМ бр.28/2014/„Sluzhben vesnik na RM“ br.28/2014) стапи на сила, како Претседател на Врховниот суд на Република Македонија формирав Работна група за подготовка на практичната имплементација на Законот за измени на Кривичниот законик, со одлука од 20.02.2014 година. Работната група беше составена од сите судии на Кривичниот оддел на Врховниот суд на Република Македонија и од судии на четирите апелациони судови во Република Македонија од кои повеќето раководители на кривичните оддели на судовите, и еден судија на Основниот суд Скопје I Скопје, како најголем кривичен суд во Република Македонија и единствен суд со надлежност за кривични дела од областа на организираниот криминал и корупција (вкупно 12 членови). Составот на работната група беше детерминиран од потребата на учество и придонес на најискусните судии во Република Македонија во подготовката на Правилникот за начинот на одмерувањето на казните (во понатамошниот текст Правилник), како и условено од рокот за донесување на Правилникот, начинот на изработката и неговата понатамошна примена.

Работната група одржа повеќе состаноци, а уште на првиот состанок беше направена агенда за методологијата на работа и календар на дејствијата кои треба да ги преземат членовите на истата. Паралелно со формирање на Работната група, заедно со мојот стручен тим – советници во Врховниот суд на Република Македонија извршивме, од една страна, компаративно истражување, а од друга страна, анализа на постојната казнена политика во Република Македонија преку анализа на сите кривични предмети по кои актуелно постапува Врховниот суд на Република Македонија и предмети по кои веќе било постапувано – завршени предмети.

Компаративните истражувања покажаа дека во Соединетите Американски Држави, Англија и земјите под нивно влијание, како земји со англосаксонска правна традиција, постојат слични правни акти кои претежно се нарекуваат упатства и се незадолжителни по својот карактер, се работи за два пристапа во ваквите упатства, едниот пристап е нумерички, а другиот наративен. Во правните системи на другите земји не постојат вакви акти за начинот на одмерување на казните, освен во еден кантон во Швајцарија, каде што судиите преку своето професионално здружение на судии, донеле писмени насоки за начинот на одмерувањето на казните кои исто така се незадолжителни, а со цел да си помогнат самите на себе при сложениот процес на одмерување и изрекување на казните, додека пак во Шкотска постои Информативен систем за казнување, кој овозможува пристап до сите одлуки по однос на казната за претходни слични предмети.

Вкупно беа анализирани околу 300 кривични предмети завршени во судовите во Република Македонија – на подрачјето на четирите апелациони судови, од кои повеќето го поминале тестот и во Врховниот суд на Република Македонија преку поднесени вонредни правни лекови, за различни кривични дела (член/clen 215, 216, 235, 236, 237, 297, 300, 353, 386, 396 и др.) сторени во периодот од 2009- 2013 година (пресудени во период од 1-2 години од поднесувањето на обвинението), со цел да се добие првична оценка за начинот на одмерување на казната и за оцената на олеснувачките и отежнувачките околности. Анализата покажа дека во суштина не постојат сите податоци кои се потребни за научно-методолошка и практична анализа, но сепак од податоците кои беа достапни од списите на предметите и од правосилно изречените пресуди произлезе следниот резултат: во најголем број на случаи (95%), изречени се казни затвор или парични казни кои се движат околу законски предвидениот

минимум (доколку не е определена условна осуда со така утврдената казна затвор); на подрачјето на апелационите судови Гостивар, Штип и Битола се изрекуваат построги казни и санкции за исти или слични кривични дела со слична фактичка состојба отколку на подрачјето на Апелациониот суд Скопје; независно од изречената кривична санкција – казна или условна осуда на подрачјето на Апелациониот суд Скопје, Јавниот обвинител во најголем број случаи – околу 95% не се жалел на изречената санкција од страна на првостепениот суд, што не е случај со другите три апелациони подрачја; на подрачјето на сите апелациони судови, во секој случај кога е поднесена жалба од Јавниот обвинител, истата се уважува и на обвинетите лица им се изрекуваат построги санкции – казни или повисоки казни, а кога е поднесена жалба од обвинетото лице, во 99% случаи, жалбите не се уважуваат.

По однос на олеснувачките и отежнувачките околности од анализата произлезе дека на подрачјето на четирите апелациони судови се утврдуваат околности од двата вида, но со различен обем и пристап. Така, на подрачјето на Апелациониот суд Скопје многу поформално се пристапува кон анализата на овие околности, а на подрачјето на другите три апелациони суда има поширок пристап, со поконкретни образложенија и со поголем број на утврдени олеснувачки и отежнувачки околности.

Предмет на анализа беа и Упатствата за одредување на видот и одмерување на висината на казната (со прилози) донесени од работна група формирана од страна на Јавниот обвинител на Република Македонија кои се изработени врз основа на американскиот нумерички модел со математички пристап и бодување. Од друга страна, како поткрепа, беше земена во предвид и анализата изготвена од Проектот на ОБСЕ за утврдување на состојбата на казнената политика во Република Македонија од кој проект произлезе резултатот дека казнената политика во Република Македонија е блага од причина што во најголем број случаи за кривичните дела биле изрекувани условни осуди со утврдени казни затвор, а исто така беше земено во предвид и истражувањето на Работна група од судии и обвинители во соработка со ОБСЕ од кое произлегува препорака за унификација на казнената политика за кривичните дела против изборите. Секако, беше земена во предвид и Препораката No.R(92)17 на Советот на Европа – Комитетот на министри за техниките на казнената структура при изработка на инструменти со кои се регулираат постапката и правилата при одмерувањето на казните (Reccomendation No.R(92)17 of Council of Europe – Commeetee of Ministers to Member States Concerning Consistency in Sentencing).

Едногласен беше заклучокот на работната група дека концепцијата за изработка на Правилникот треба да биде наративниот, а не нумеричкиот пристап. Се констатира и тоа дека и покрај единствениот општествен интерес на актерите во кривично-процесната правда за доследна примена на принципот – владеење на правото, во целост нема да се задоволат барањата на сите учесници во кривичната постапка, имајќи ги предвид различните пристапи и очекувања на судиите од една страна и на Јавниот обвинител и адвокатите на одбраната, заедно со сторителите кои ги застапуваат во постапките, како странки, од друга страна. Но, секако судот е тој што ја одмерува казната, а странките треба да му дадат соодветни проверливи материјални докази врз основа на кои, а во контекст на законските основи и правила судот ќе го определи видот и ќе ја одреди висината на кривичната санкција-казна. Следствено на ваквата определба за концепцијата на Правилникот, работната група одлучи дека основа за изготвување на истиот треба да бидат законските поими, институти, услови и правила, со тоа што не смее да се наруши ниту напушти суштината на начелото на слободно судиско уверување и индивидуализација на казната-кривичната санкција според целите на казнувањето.

ЗАВРШНА ФАЗА НА ДОНЕСУВАЊЕ НА ПРАВИЛНИКОТ

Согласно она што е предвидено во Кривичниот законик во врска со постапката за донесување на Правилникот, по изготвувањето, а пред неговото објавување во Службениот весник на РМ, истиот беше доставен на мислење до Јавниот обвинител на Република Македонија и до Адвокатската комора на Република Македонија. Дадените мислења беа изненадувачки и повеќе од непродуктивни. Интересно беше што во најголем дел и двете мислења беа координирани, сведувајќи се на давање на „негативно“ мислење за предлогот на Правилникот со наведување на широка лепеза на општоформулирани причини за тоа, од тоа дека Правилникот излегува вон законската основа од член 39 став 3 од КЗ, до немање никаква законска основа, нејасност и неприменливост на одредбите од истиот, непостоење на мерливи критериуми, а завршно и со мислење дека казнената политика треба да се остварува со примена на член 37 од Законот за судовите. Во мислењата не беа дадени аргументи за наведените „квалификации“, ниту конкретни предлози во кој дел и како да се подобри Правилникот. Дополнително, Јавниот обвинител на Република Македонија достави предлог за вклучување

на критериум за криминалната историја на сторителот, кој заедно со другите критериуми треба да го определува нивото. Овој предлог беше разгледан и на соодветен начин инкорпориран во член 6 од Правилникот. Во оваа фаза, повторно се вклучи јавноста и новинарите со квалификации „црвен картон за Правилникот” и сл., препишувајќи ги само мислењата на Јавниот обвинител и Адвокатската комора, а се вклучи и научната јавност – професори од Правниот факултет од Скопје давајќи свои, во најголем дел неодобрувачки мислења во врска со Правилникот. Како и да е, јас ги земав во предвид званичните писмени мислења на Јавниот обвинител и на Адвокатската комора на Република Македонија и на ден 16.04.2014 година, го донесов Правилникот за начинот на одмерување на казните кој е објавен во Службен весник на РМ бр.64/14/ "Sluzhben vesnik na RM" br.64/14.

Разбирлива беше возбудата од донесувањето и примената на Правилникот, но неразбирливо беше целосното неприфаќање на идејата да се направи проверлив систем на правила базиран на основани, мерливи и објективни критериуми, кој ќе гарантира конзистентност, комплементарност и адекватност.

Во контекст на сето претходно анализирано, а со цел подобро разбирање на содржината на Правилникот, составен дел на овој текст е и Правилникот со Табелите 1 и 2.

КОНЦЕПТ И СОДРЖИНА НА ПРАВИЛНИКОТ

Правилникот претставува сублимат на законски постулираните институти, основи, критериуми и правила од една страна, и на показателите – резултатите од анализата на праксата и компаративните истражувања, од друга страна.

Целите на Правилникот се повеќекратни, но можат да се генерализираат и категоризираат во две основни: првата – солидна основа за унапредување и воедначување на казнената политика на домашните кривични судови, и втора – ефикасно и успешно функционирање на новиот модел на кривичната постапка во праксата.

Правилникот е систематизиран во VI дела, а составен дел на Правилникот се и две табели, како и Теоретските појаснувања за примена на Правилникот. Теоретските појаснувања не се објавени во Службен весник, а треба да бидат предмет на разгледување за време на посебните обуки за примена на Правилникот како корисно помагало, бидејќи истите содржат поопширно теоретско и практично

објаснување за правната природа на секоја од околностите одделно и за начинот на оцена на тие околности од страна на судот. Имено, се работи за суштинско екстрахирање на најважните теоретски поими и институт и поткрепени со практични примери.

I дел – Општи одредби (член 1-5)

Во општите одредби се уредени – определени предметот и целта на Правилникот. Така, со одредбите за предметот на Правилникот е предвидено дека кривичните дела се категоризирани во нивоа во согласност со оцената на пропишаните критериуми, (член 2), а дека видот и висината на казната се одредува и одмерува во рамките на распонот на казната кој се однесува за определеното ниво (член 3).

За појаснување на членовите 2 и 3 ќе се повикам на Табелата која е во прилог -1. Истата е направена по вертикални и хоризонтални параметри. Сите кривични дела се категоризирани по пропишаната казна согласно Кривичниот законик и сите закони во кои се предвидени одредби за кривични дела, вкупно во 56 категории (1-56 вертикално), а потоа кривичните дела се категоризирани согласно општите правила за одмерување на казната во 3 нивоа (вертикално). Секое ниво претставува третина (1/3) од распонот на законски предвидената казна (парична, парична и затвор, парична или затвор и затвор). Зошто 3 нивоа? Затоа што целиот распон на казната кај повеќето кривични дела е енормно голем и некомпатибилен со било каква појдовна точка на пресметување (пр. најмалку 1, 2, 3, 4, 5 години, што значи до 20 или доживотен затвор), а определувањето пак на повеќе од 3 нивоа оневозможува адекватна поделба на распонот на казната кај краткиот распон (пр. најмалку 15 години или доживотна, најмалку 10 години или доживотна, од 5-8 години, од 3-5 години од 6 месеци до 2 години и сл.).

Параметрите за категоризацијата на кривичните дела по пропишаната казна и согласно општите правила за одмерување на казната (нивоа), заедно прават хоризонтална поврзаност.

II дел – Општи правила за постапување на судот при одмерување на казната (член 6-11)

Предвидени се три чекори во постапката за одмерување на казната и тоа во член 6, 7 и 8: определување на нивото, одмерување на

казната во распонот на нивото и оцена на околностите (член 7 и 8 се неминовна целина).

Нивото на кривичното дело се определува со оцена на 3 критериуми: кривичната одговорност на сторителот, тежината на кривичното дело и околности под кои е сторено кривичното дело, а основа е фактичкиот опис на кривично-правниот настан. Следствено, за определувањето на нивото на конкретниот кривично правен настан не е исто во каков степен на пресметливост и вина бил сторителот (законски претпоставена пресметливост, намалена или битно намалена пресметливост); дали сторителот дејствувал со директна или евентуална умисла, свесна или несвесна небрежност, корелативно со интензитетот на повредата на должното внимание и кои биле побудите за сторување на делото (ако ги има); потоа каква била јачината на загрозување или повредата на заштитното добро од аспект на последицата што настапила (промена на објектот на дејствување, создавање на противправна состојба, трајна последица и др.) и какви биле околностите за времето, местото и начинот на сторувањето на делото гледани низ призмата на невообичаени и специфични околности што ја одразуваат решителноста на сторителот да ја реализира својата криминална намера (дрскост, подготовка, свирепост, иживување врз жртвата, упорност и др.), а сите наброени околности, ако не се квалификаторни елементи на кривичното дело.

Со критериумите за определување на нивото на кривичното дело со ништо не се менува општиот постулат на Кривичниот законик (во понатамошниот дел КЗ), за одмерување на казната по член 39 став 2 од КЗ. Имено, оваа одредба предвидува дека „судот ќе ги има предвид сите околности што влијаат казната да биде помала или поголема (олеснувачки и отежнувачки околности), а особено: степенот на кривичната одговорност, побудите од кои е сторено делото, јачината на загрозување или повредата на заштитното добро, околностите под кои е сторено делото, придонесот на жртвата во извршувањето на делото, поранешниот живот на сторителот, неговите лични прилики и неговото однесување по стореното кривично дело, како и други околности што се однесуваат на личноста на сторителот“. Така, врз основа на претходно цитираната законска одредба од КЗ, во Правилникот во член 6, како што е претходно објаснето, се инкорпорирани дел од предвидените околности и тоа околностите кои по објективни основи (критериуми) ја даваат сликата на стореното кривично дело и тоа три критериуми: кривичната одговорност на сторителот, тежината на

стореното кривично дело и околностите под кои е сторено кривичното дело, која понатаму се аплицира во некое од трите нивоа, без или со дополнителните законски критериуми од член 39 став 4 и 5 од КЗ (поврат, продолжено кривично дело, исклучително висок степен на противправност што во корелација со другите околности под кои е сторено кривичното дело го оправдува изрекувањето на построга санкција, дискриминација), кои пак критериуми се предвидени во став 2 и 5 од член 6 на Правилникот.

Трите основни критериуми за определување на нивото на кривичното дело, понатаму не смеат да се ценат како олеснувачки или отежнувачки околности, поради што во член 9 од Правилникот е предвидена забрана за двократна оцена на иста околност.

Со овој пристап, во различни фази, воведена е разграничена примена на околностите што влијаат казната да биде поголема или помала (дел од околностите го определуваат нивото на кривичното дело со предвиден распон во рамките на 1/3 од запретената казна по законот-три нивоа, а дел ја определуваат висината на казната како олеснувачки или отежнувачки околности оценети според правилата на член 7 и 8 од Правилникот, а поконкретно објаснети во член 19 до 23 од истиот). Ваквиот начин на постапување, понатаму претставува олеснување и резултатите од истиот се солидна основа за образложението на дел од судската пресуда која се однесува на казната. Имено, досега судиите даваа општо образложение на повеќето околности и во голем дел одредени околности два пати ги ценеа. Така, на пример не е редок случајот кога судот за кривичното дело Разбојништво по член 237 став 4 од КЗ сторено со употреба на оружје како отежнувачка околност ја цени околноста за начинот на извршување на делото со употребено оружје, неземајќи во предвид дека употребеното оружје е квалификаторен елемент на кривичното дело.

Со примена на Правилникот судиите ќе имаат можност и обврска прецизно да ги појаснат – конкретизираат сите околности кои ги земале во предвид, прво при определување на нивото на кривичното дело, а потоа при одмерување на видот и висината на казната. Суштинска придобивка од примената на Правилникот е дека судиите нема да можат да не ги земат во предвид и образложат трите основни критериуми за определување на нивото на кривичното дело кои потоа не смеат да ги ценат и како отежнувачки или олеснувачки околности. Точно ќе се знае и препознае што и како „мерел” и ценел судијата во овој сложен процес.

Понатаму, во став 3, 4 и 5 на член 6 од Правилникот, следат дополнителни критериуми кои се користат ако се поткрепени со проверливи докази. Некои од нив можат (по оценка) да доведат до повисоко ниво, а некои тоа задолжително го продуцираат. Така, на пр. за повратот (став 3 алинеа прва), е битно дали новото дело е од ист вид како и поранешното, па ако тоа не е случај, нема да се земе во предвид за поместување во повисоко ниво, но ќе се земе во предвид како отежителна околност – „осудуван”.

Продолженото кривично дело не секогаш ќе доведе до поместување во повисоко ниво. На пр. ако некој стори 2-3 кражби на велосипеди, тоа секако ќе се квалификува како „продолжено кривично дело”, но ќе се цени како околност под која е сторено делото - упорност при извршувањето и заедно со други 2 основни критериуми, доколку независно од ова не постојат и некои други критериуми предвидени во став 3 од член 6, ќе го детерминира првото – номинално ниво. Ако пак се работи за поголема серија на кражби извршени од неколку сторители на многубројни локации, тогаш критериумот „продолжено кривично дело” ќе определи повисоко ниво.

Критериумите предвидени во ставот 5 од член 6 од Правилникот делумно водат до повисоко ниво, а делумно задолжително водат до трето ниво. Ова ќе се случи доколку конкретно и суштински се исполнети наведените критериуми за изречени најмалку 2 осуди, независно од изречената кривична санкција или изречени најмалку 2 осуди на казна затвор од кои барем едната осуда е за потешко кривично дело. Овие критериуми се предвидени имајќи предвид дека согласно анализата на пресудите, како и статистичките податоци, голем процент од сторителите се повеќекратни и специјални повторници. Но, и по однос на овие критериуми, треба да се имаат предвид различните ситуации. Сторителот на кого претходно му се изречени најмалку 2 осуди со различни кривични санкции нема задолжително да мигрира во повисоко ниво. Ќе се цени временскиот период помеѓу осудите, бројот на осудите, видот на кривичното дело, последиците и другите релевантни околности и доколку се работи за 2 осуди за кривично дело – Кражба и тоа условни осуди изречени во период од 1-2 години, тогаш секако дека ќе се определи повисоко ниво. Ако пак се работи за изречени условни осуди во период од 3, 4 или повеќе години, не е задолжително поместување на нивото, а таа околност ќе се цени како „отежнувачка” околност – осудуван.

Трите критериуми за определување на нивото на кривичното дело

се посебно разработени во третиот дел од Правилникот (член 14-18) и ценам дека повеќе од сувопарно и непродуктивно е да ги објаснувам (се работи за правна теорија која се учи уште на Правниот факултет).

Откако ќе се определи нивото, следниот чекор е разработен во член 7. Овој член го регулира начинот на одмерување на видот и висината на казната во рамките на распонот на казната кој е предвиден за определеното ниво, а врз основа на критериумите: околности поврзани со кривичното дело и со личноста на сторителот, појдовно од средната вредност на распонот на казната (определен како мерлив-ориентационен критериум).

Околностите поврзани со кривичното дело и со личноста на сторителот (тоа се олеснувачки и отежнувачки околности), го детерминираат движењето во определеното ниво (лево-десно). Нивното поконкретно појаснување е определено во IV дел (член 19-23).

Првиот чекор е оценка на судот за квалификација на одредена околност чие постоење го утврдил (олеснувачка или отежнувачка). Важно правило е и начинот на оценка на околностите (член 8 и 9). Постоење само на олеснувачки околности имплицира движење кон долната граница од распонот (лево), а само на отежнувачките околности – движење кон горната граница од распонот (десно).

Праксата потврдува дека редок ќе биде случајот кога нема да се утврдат и олеснувачки и отежнувачки околности. При постоење и на двата вида околности, тие си конкурираат едни на други и нивниот сооднос пред се на преовладување на едните спрема другите е основно правило, а потоа се применува и правилото на нивниот сооднос од 3 или повеќе во корист на едниот вид околности, кој ја движи казната лево или десно, почнувајќи од средната вредност. Разликата од најмалку 3 околности е решение кое произлезе од праксата - анализата на предметите, која покажува дека скоро и нема случај во кој не се утврдени и двата вида околности кои најчесто се во наведениот сооднос.

Во овој контекст најсуштествена е забраната за двократна оценка на иста околност (член 9). Имено, како олеснувачка или отежнувачка околност, не може да се цени околност што е законско обележје на кривичните околности или која била ценета како критериум за определување на нивото на кривичното дело.

Табеларниот приказ во прилог – 2 е рамката на можните околности од влијание за одмерување на казната. Пописот на

олеснувачките и отежнувачките околности не е таксативен, туку само егземплификативен, што значи дека судот во еден конкретен случај може како такви да ги третира и сите други околности што може да се јават, а со оглед на посебностите на одредено кривично дело и начинот на неговото извршување, секако, поврзани со личноста на сторителот. Иако секоја од наброените околности во член 39 од КЗ кои се пошироко аплицирани во табеларниот приказ, има своја индивидуалност во содржината и смислата, сепак, ова не пречи понекогаш едната да може да се толкува како мера на другата (побудите, односно мотивите за извршување на кривичното дело да се толкуваат во функција на утврдување на степенот на кривичната одговорност). Вредно за напоменување е дека Кривичниот законик освен околностите наведени во член 39 став 4 и 5, не определува аргументи кои околности ќе се третираат како олеснувачки, а кои како отежнувачки, пред се, поради нивната амбивалентност. Од практичен аспект, ова значи дека една околност во еден случај може да се третира како олеснувачка, а во друг како отежнувачка. Така, на пр. семејната состојба вообичаено се квалификува како олеснувачка околност (ако има брачен партнер и деца затоа што ги има, а ако нема дека се спрема да ги има), но тоа секако нема да биде случај кај сторител на кривично дело од областа на педофилија. На таков сторител семејната состојба ќе му биде квалифицирана како отежнувачка околност. Истото ќе биде и кај сторител што не плаќа издршка за своите деца. Ваквиот пристап ќе се примени и во случај на сторител што ја фалсификувал дипломата за завршено високо образование и веќе е вработен поради таквото образование, па високото образование не може да му биде олеснувачка околност, односно воопшто образованието.

Заокружување на општите правила за постапување на судот при одмерување на казната е член 10 кој го регулира принципот на индивидуализација на казната според целите на казнувањето. Во овој член е инкорпорирано и можното отстапување од правилата, а во духот на остварување на правдата како детерминанта на целта на казнувањето (член 32 од КЗ/ член 32 од КЗ).

Изрекувањето на алтернативни мерки, како општо правило, е предвидено во член 11 од Правилникот и упатува на примена на одредбите од Кривичниот законик, бидејќи целта и условите за изрекување на алтернативни мерки се посебно и децидно предвидени во Кривичниот законик и имаат свои специфики, па токму од овие причини во Правилникот немаше место за определување на други

посебни правила за постапката при изрекување на алтернативни мерки, ниту потреба за било какво дополнително прецизирање на законските правила. Имено, со одредбите од Правилникот не се ограничува правото на судот, под условите предвидени со законот, наместо казна затвор и/или парична казна да изрече некоја од предвидените алтернативни мерки во член 48-а од Кривичниот законик.

Одмерувањето на паричната казна има специфични законски правила, како за физичките, така и за правните лица, па следствено е издвојувањето на оваа постапка во посебни одредби од Правилникот, во вториот дел (II.1 член 12 и 13), за чија примена претходно се применуваат општите правила за постапување на судот при одмерувањето на казната од истиот Правилник.

III дел – Критериуми за определување на нивото на кривичното дело (член 14-18)

Во овој дел, поконкретно се објаснети критериумите врз основа на кои се определува нивото на кривичното дело (член 14-18) и тоа кривичната одговорност на сторителот, степенот на кривичната одговорност, побудите (мотивите) од кои е сторено делото, тежината на стореното кривично дело и околностите под кои е сторено кривичното дело. Детално и опширно образложение за овие критериуми е дадено во теоретските појаснувања за примена на Правилникот на кои само накратко ќе се осврнам. Така, кај критериумот кривична одговорност на сторителот која се изразува преку нејзиниот степен, дадено е појаснување за тоа како да се утврди степенот на кривичната одговорност, односно степенот на пресметливост и степенот на вина, и како да се детектираат побудите од кои е сторено делото и тоа како преку нивна дефиниција, така и преку конкретни примери од праксата. За критериумот тежина на стореното кривично дело е појаснето дека јачината на загрозувањето или повредата на заштитеното добро, претставува детерминанта за овој критериум, а дека истиот се анализира од аспект на последицата што настапила со извршеното кривично дело и тоа на различен начин кај материјалните деликти и на различен начин кај делата на загрозување. Околностите под кои е сторено делото е третиот дел за кој е дадено посебно објаснување, бидејќи испитувањето и утврдувањето на овие околности е неопходно како основа за индивидуализација на казната, како и тоа дека примарно

истите се однесуваат на самото дело, но можат да се однесуваат и на сторителот.

IV дел – Околности поврзани со кривичното дело и со личноста на сторителот (член 19-23)

Овие околности се обработени во член 19-23 во Правилникот и имаат конкретизирани и децидно наведени формулации, па затоа сметам дека нема место за поопширно образложение, дотолку повеќе што тоа се околности кои се законски наведени во член 39 од КЗ, дополнително проширени со практично детектирани околности. Листата на овие околности не може да биде никогаш конечна, исто како и за околностите под кои е сторено делото, бидејќи животното реално е дека не можат да се предвидат сите можни појавни облици на еден кривично правен настан.

V дел – Одмерување на казна во постапка за спогодување и признание на вина на главна расправа (член 24-26)

Прво се поставува прашањето зошто ова се посебно предвидени одредби, а потоа и прашањето зошто постојат посебни правила и зошто тие правила се токму такви. Специфичен импакт за конструирање на посебни одредби и правила за одмерување на казната во постапката за спогодување и признание на вина на главната расправа даде пред сè природата и примената на овие два института, а поврзано со тоа и непостоењето на дефинирана и формализирана казнена политика и секако латентната можност за злоупотреба на овие институти, ако се има во предвид член 40 од Кривичниот законик (целосно изменет со Законот за изменување на Кривичниот законик (Службен весник на РМ бр.28/14 од 06.02.2014 година/„Sluzhben vesnik na RM” br.28/14 od 06.02.2014 godina). Имено, оваа одредба му дава на судот можност (не е задолжително) на сторителот да му ја ублажи казната, односно да му одмери казна под границата пропишана со закон, се разбира во рамките предвидени во член 41 од КЗ, или да примени поблаг вид казна само во два случаја: кога е поднесен предлог спогодба за признавање на вина, склучена меѓу Јавниот обвинител и обвинетиот и кога обвинетиот ја признае вината на главната расправа, согласно со одредбите од Законот за кривичната постапка. При самото читање на оваа одредба и јазично и во контекст на идејата и суштината на воведувањето на овие два института, веднаш се заклучува дека

истата е несоодветна-некорелативна со институтите предвидени во новиот Закон за кривична постапка, а можеби ако се гледа и чита подецидно и неприменлива. Имено, во Законот за кривична постапка (/ Службен весник на РМ бр.150/10 и 100/12, „Sluzhben vesnik na RM” br.150/10 и 100/12), не постои институт спогодување за признавање на вина, туку постои институт спогодба за примена на кривична санкција определена според видот и висината. Но, како и да е, сфатено во духот на вистинската определба, сепак член 40 беше земен во предвид при изработката на Правилникот, онака како што е навистина суштината на истиот.

Во целост е неоправдано сфаќањето дека во секој случај на спогодување и признание на вина казната треба да се ублажи, како што предвидува член 40 од КЗ, бидејќи во спротивно нема оправданост и ефективност од постоењето на овие два института. Ако е тоа така (ако вулгарно се толкува), тогаш прво ќе се појават нови сторители кои заради можноста во секој случај да добијат ублажена казна, ќе прават кривични дела какви што не би направиле доколку на тоа не ги „поттикнува” законот, а второ, секој сторител ќе се спогодува или ќе ја признае вината на главната расправа и ќе избегне изрекување барем на минимум предвидената казна, а можеби ќе избегне и воопшто изрекување на казна, па така спогодувањето и признаниењето ќе се претворат во неорганизирано и самоволно пазарење, што во никој случај не е интенцијата на овие институти.

Покрај примената на општите правила при одмерување на казната од член 6 и 7, Правилникот предвидува различни дополнителни критериумивопостапкитезаспогодувањеипризнаниенавинанаглавна расправа. Ова е од причина што спогодувањето и признаниењето на вина можат да се случат, односно применат во различна фаза на кривичната постапка, па така спогодувањето меѓу Јавниот обвинител и обвинетиот може да се случи најдоцна до завршување на истрагата и евентуално на рочиштето за оцена на обвинителниот акт кога обвинетиот ќе даде изјава за признавање на вината, а признаниењето на вина на главната расправа може да се случи само на главната расправа, по давањето на воведните зборови на странките. Токму затоа, во постапката на одмерување на казната врз основа на спогодување, правилата за одмерување на казната се полабави и со поширок опсег, па така, на судот му се дава овластување и можност да ја прифати предложената со спогодба казна ако таа се наоѓа во распонот од определеното ниво, или во распонот од претходното ниво, но најмногу до долната граница на тоа ниво. Во постапката за начинот на одмерување на казната врз

основа на признание на вина на главната расправа, со оглед на веќе доцна фаза на кривичната постапка, судот има овластување и може, откако ќе го определи нивото во кое се наоѓа стореното кривично дело да изрече казна која може да биде во рамките на долната граница од распонот на определеното ниво на кривичното дело.

И во двата случаи (спогодување и признание на вина), само доколку судот го определи најниското-прво ниво на кривичното дело, тогаш може да се примени институтот ублажување на казната – под границата пропишана со закон, но најмногу до границите предвидени по член 41 од КЗ.

VI дел – Завршни одредби

И покрај тоа што во првичниот текст на Правилникот, во завршните одредби, беше дефинирано дека Претседателот на Врховниот суд на Република Македонија ќе ја следи примената на Правилникот и во случај на потреба ќе врши измена на истиот и тоа во иста постапка како и за неговото донесување, што впрочем е и логичен след на фактот дека тој што го носи конкретниот акт (Правилникот), има овластување и да ја следи неговата примена и да врши потребни измени, сепак ваквите одредби беа изоставени од конечниот текст на Правилникот од причина што истите предизвикаа бурни и небулозни реакции на Јавниот обвинител на Република Македонија и на Адвокатската комора на Република Македонија во нивните писмени мислења.

Заклучок

Проблемот на казнената политика воопшто, како и од аспект на нејзината воедначеност, е присутен отсекогаш, откако судовите судат, но со различен општествен интерес и пристап. Појавата на нови, сериозни и сложени облици на криминал кои ја напаѓаат сржта на правниот систем, и која наметна повеќе измени – новели во Кривичниот законик со внесување на нови инкриминации (кривични дела) со предвидени високи минимум казни затвор, а за кои претходно се подразбира дека немало пракса за казнената политика, уште повеќе ја истакнаа потребата за воедначување на казнената политика.

За казнената политика е расправано повеќе пати, правени се статистички анализи на податоците кои можат да се добијат од судовите во Република Македонија, како и од податоците на Државниот

завод за статистика и сепак на крај нема единствен заклучок за тоа што е детектирано како суштински проблем во казнената политика. Имено, заклучокот на истражувачите дека казнената политика е блага, најмногу поради тоа што во голем процент се изрекуваат условни осуди со утврдени казни затвор и краткотрајни казни затвор до 1 година е само заклучок кој произлегува од статистичките податоци, а не и од сериозна научно методолошка анализа на казнената политика. Токму затоа и во јавноста преовладува мислењето за блага и несоодветна казнена политика. Но, статистиката и бројките не ја даваат вистинската слика на казнената политика, а уште помалку можат да го трасираат патот за утврдување на соодветна казнена политика, па токму затоа потребна е продлабочена анализа заснована на научно-методолошки и практични параметри меѓу кои секако треба да бидат и економско-социјалните, социолошките, криминолошките и други. Во спротивно, зборуваме само за статистичка казнена политика на судовите, а не и за казнена политика. Казнената политика е поврзана со општествената функција на судењето, која е доверена на судовите како еден од носителите на државната власт и која истите ја практикуваат не само со утврдувањето на фактите за кривично правниот настан како основа за утврдување на кривичната одговорност на сторителот туку и со утврдување на фактите за изрекување на соодветна и со закон предвидена кривична санкција (индивидуализација на казната според целите на казнувањето). Градењето на казнената политика не е ниту едностран, ниту едноставен процес, бидејќи во неа активно учествуваат странките во кривичната постапка, кои преку поднесување на редовни и вонредни правни лекови, ја активираат улогата на апелационите судови и на Врховниот суд на Република Македонија во воедначувањето на казнената политика, според што изнаоѓањето на вистински пристап подеднакво прифатлив за судиите, за обвинителите и за одбраната, а воопшто и за правната и општествената заедница, претставува исклучително сложен и сериозен процес. Токму поради претходно наведеното, и покрај моето долгогодишно и богато искуство во казнено-правната област и резултатите од анализираните скоро 300 предмети врз основа на многу повеќе методолошки параметри од само статистичките, нема да дадам личен осврт на казнената политика.

Во контекст на претходното излагање, со голема убеденост, ценам дека донесувањето на Правилникот (без разлика на неговата формална несоодветност како подзаконски акт) е револуционерен потфат кој не треба да се занемарува ниту отфрла, туку треба понатаму да се развие,

зависно од проблемите и потребите кои ќе произлезат од неговата практична примена.

За жал, во нашата правна средина веќе подолго време владее неприфаќање на новините во материјалното и процесно казнено право и дефетизам како начин на размислување. Ваквиот правец на развој на работите е неспорно поуспешен од неприфатливо многубројните измени и дополнувања на Кривичниот законик и од целосно изменетиот – нов Закон за кривична постапка, кои во еден момент привидно направија сериозна дисторзија на кривично-правниот систем. Со оглед што новиот Закон за кривична постапка кој ги воведо институти спогодување и признание на вина, беше донесен во 2010 година, со одложена примена од 01.12.2013 година, навистина имаше доволно време од 3 (три) години да се направи сериозна научно-методолошка и емпириска анализа на казнената политика и да се воспостави систем на правила за одмерување на казната. Но, времето не може да се врати назад, а никогаш не е доцна да се реализира ваков пристап, па еве Правилникот (или како и понатаму да се именува овој акт), нека биде појдовна основа за понатамошен развој на општоприфатен систем за воедначено изрекување на казната (што не значи дека за исто дело треба да се изрече иста казна), кој континуирано ќе се следи и анализира, со цел подобрување и усовршување на истиот. Неопходно се потребни и обуки за судиите, а секако и за обвинителите и адвокатите на кои обуки теоретски и практично ќе се објасни примената на Правилникот. Во исто време е потребна и меѓусебна соработка и разбирање дека знаењето и вештината се добиваат со сакање (желба), искрен пристап и интерактивен професионален однос. Треба да се демонстрира подготвеност за „оздравување“ на казнената политика која со нов концепт, општоприфатлив за сите учесници во кривичната постапка, за судиите, за научните работници од областа на правото и од другите области и за општата јавност, ќе обезбеди баланс во системот на казнената правда меѓу ефикасната заштита на општеството од криминал и заштита од неоснована и прекумерна казнено-правна репресија.

На крај, сакам да апострофирам дека најсоодветен начин за постигнување на успех во заложбите за воспоставување на систем кој ќе овозможи воедначување на казнената политика, а во контекст на моменталната состојба на решенијата во казненото-процесно и материјално право, е определбата за советодавен-упатувачки карактер на засега постоечкиот Правилник, кој во Кривичниот законик е предвиден како задолжителен.

Lidija Nedelkova, Judge²

1.02 Scientific Review Article
UDC343.242(094.8)(497.7)(049.3)

REVIEW OF THE RULEBOOK ON SENTENCING

Summary

The establishment of uniform criteria in the selection process of the criminal sanction be imposed on perpetrators of criminal acts, by type and height, namely the equalizing penalty policy in the country is essential to ensure a balance in the system of criminal justice between effective protection of society from crime and protection from arbitrary and excessive criminal-legal repression.

This process particularly stresses the entry into force of the new Criminal Procedure Code, which came into effect from 01.12.2013, keeping in mind the concept of the new accusatorial criminal procedure and the introduction of new institutions among which the most important are “plea bargaining” and “confession of guilt of the trial”.

The Rulebook on Sentencing which was published in (“Official Gazette” No. 64/14 from 04.17.2014 year) is a summary of the legal postulated institutes, foundations, criteria and rules on one hand, and the performance, results of the analysis and comparative research practice, on the other hand.

The objectives of the Regulation can be categorized into two bases: first, a solid foundation for improving and harmonizing penal policy of domestic criminal courts, and second. efficient and successful operation of the new model of criminal procedure in practice.

Regulation (regardless of his inadequacy as a formal bylaw) is a revolutionary undertaking that should not be overlooked or dismissed, but should continue to develop, depending on the needs and problems arising from its practical application.

Key words: Determining the Penalty, Rulebook on Sentencing, Penal Policy, Code of Criminal Procedure

² President of the Supreme Court of the Republic of Macedonia.

Користена литература/ Bibliography

- Закон за кривична постапка и Закон за изменување и дополнување на кривичната постапка, Службен весник на РМ бр.150/10 и бр.100/12/ Zakon za krivichna postapka i Zakon za izmenuvanje I dopolnuvanje na zakonot za krivichna postapka, Sluzhben vesnik na RM” br.150/10и br.100/12 .
- Закон за измена и дополнување на кривичниот законик, Службен весник на РМ бр.5/13/ Zakon za izmena I dopolnuvanje na krivichniot zakonik, Sluzhben vesnik na RM” br.5/13 од 16.04.2013 година .
- Закон за изменување и дополнување на кривичниот законик, Службен весник на РМ бр. 28 од 06.02.2014/Zakon za izmenuvanje I dopolnuvanje na krivichniot zakonik/ Sluzhben vesnik na RM” br.28 од 06.02.2014 година /.
- Закон за судовите, Службен весник на РМ бр. 58/06 и бр. 150/10/ Zakon za sudovite, Sluzhben vesnik na RM” br.58/06 и br.150/10.
- Препорака Р бр.(92)17 на Советот на Европа – Комитет на министри на земјите членки/Reccomendation No.R(92)17 of Council of Europe – Commeettee of Ministers to Member States Concerning Consistency in Sentencing.
- Правилник за начинот на одмерување на казните, Службен весник на РМ бр.64/14 од 17.04.2014 година / Pravilnik za nacinot na odmeruvanje na kaznite, „Sluzhben vesnik na RM” br.64/14.
- Кривичен законик, Службен весник на РМ бр./Krivichen zakonik Sluzhben vesnik na RM /br. 37/96, 80/99, 4/2002, 43/2003, 19/2004, 81/2005, 60/2006, 73/2006, 7/2008, 139/2008, 114/2009, 51/11, 135/11, 185/11, 142/12, 166/12, 55/13, 82/13, 27/14 и 28/14